

EU:s budget 2021–2027: Vad får motkraften kosta?

Stormakterna växer – både de politiska och de kommersiella. Det kräver många olika gensvar. Vad klarar enskilda stater själva, och var behövs det gemensamma insatser? Vad som var lagom 1995 är inte nödvändigtvis lagom 2020, skriver **Daniel Tarschys**, statsvetare och senior rådgivare vid Sieps.

EU:s budgetdebatt snurrar vidare i gamla hjulspår. Kommissionen och parlamentet vill ha mer pengar, rådet och medlemsländerna håller emot, intressegrupperna försvarar sina revir. Så långt inget nytt.

Vad som komplicerar just denna förhandlingsrunda är förstås brexit-hålet. Ska det pluggas igen med höjda avgifter eller med minskade utgifter? Kommissionen har salomoniskt föreslagit fifty-fifty, men för Sverige och andra återhållsamma länder blir det alldeles för dyrt. Man får rätta mun efter matsäcken, inskärper nu både regeringen och riksdagens EU-nämnd.

I en budgetprocess är det naturligt att jämföra det ena året med det andra. I det perspektivet innebär kommissionens förslag en chockhöjning för Sverige, och politikerna är också vederbörligen chockerade. Stopp och belägg, hörs det från en nästan enhällig kör på Helgeandsholmen.

Men så finns det förstås ett annat sätt att se på saken. Våra samlade offentliga utgifter ligger på ungefär 44 procent av BNP. Av dem tar EU ungefär en femtiondel, eller en knapp procent av BNP. Andelen är i stort oförändrad sedan 1995, när vi blev medlemmar av unionen.

Lagom då? Lagom nu? Inför sådana frågor måste man först fundera igenom vilka kollektiva nyttigheter vi behöver och var de bäst kan tillhandahållas: lokalt, nationellt eller internationellt, i samverkan med andra länder.

Sverige är starkt exportberoende. Vid inträdet i EU sålde vi någon tredjedel av produktionen

utomlands, i föl var det 46 procent. Men den ökningen ger ingen fullständig bild av det senaste kvartsseklets globalisering.

Vart vi än vänder blicken skärps de internationella utmaningarna. Klimatet fixar vi inte själva. Med ökad rörlighet över gränserna följer mer av epidemier och internationell brottslighet. På alla möjliga områden är vi idag långt mer omvärldsberoende än för 25 år sedan.

”När imperierna växer och idyllerna rämnar behövs starka motkrafter.”

Varutransporter har blivit mycket billigare, flygbiljetterna likaså (än så länge). Bilder och data rör sig skenbart gratis över jordklotet. Skenbart, för visst har trafiken ett pris, till exempel i form av sårbarhet och övervakning. Fem av världens tio största företag är idag datajättar som inte fanns för 25 år sedan och nu behöver motvikter.

Motvikter behöver också de imperier som för 25 år sedan föreföll godartade eller i varje fall på rätt spår: USA, Ryssland, Kina. Vi möter nu både geopolitiska och kommersiella stormakter. Vem hanterar dem? Knappast enskilda stater.

Företagen och det allmänna sågs länge som konkurrerande krafter. Svällde den ena måste den andra maka åt sig, menade man. Nu uppfattas de båda blocken alltmer som komplementära: med ett växande näringsliv krävs också mer av offentlig infrastruktur, regleringar och kontroll. Men på vilken nivå, återigen? Inte enbart den nationella.

Att det finns nya behov av gemensamma insatser förnekar nästan ingen, men EU har redan en stor kassa. Går det inte följa det gamla receptet ”smalare men vassare”?

Jo, en hel del besparingar vore säkert möjliga om Sverige ensamt höll i saxen. Jordbruksutgifterna skulle kunna bantas, liksom strukturfonderna. Ingentenda ger ett europeiskt mervärde som tillnärmelsevis motsvarar deras andelar av EU-budgeten.

Det menar också kommissionen, men flertalet länder slår vakt om både jordbrukspolitiken och strukturfonderna. Att staterna har olika preferenser är en politisk realitet. Om analyserna påvisar klenta resultat kan förskjutningar säkert bli möjliga och etablerade budgetposter ges ett nytt och fräschare innehåll, men det är en lång process utan alltför många genvägar. Utan friska resurser kommer många gemensamma utmaningar inte att kunna tacklas.

Är det då någon större olycka? Det beror lite på hur vi bedömer omvärlden, dess risker och möjligheter. 1990-talet var trots orosmoln och konflikter ändå en rätt trygg och hoppfull tid, och till medlemskapet i EU knöts förhoppningar om fred, frihandel och välstånd.

Sedan dess har många skuggor förlängts. Miljöpolitiken har rört sig från naturskydd till klimathot. Kärnvapenmakterna är inte längre så ense om gemensamma tag, Ryssland och Kina rustar upp och USA vänder sig alltmer inåt. Den fria rörligheten väcker nya frågor kring olika länders maktambitioner.

Mot den bakgrunden är det inte så underligt att alltfler politiker talar om ett ”EU som skyddar”. Inte genom gammaldags protektionism, även om sådana tankar också lever, men väl genom ett bredare sortiment av politiska insatser. Den aktiva

industripolitik som i olika länder avkastat så många framgångar och fiaskon har åter kommit på modet.

Det handlar också om försvar och försvarsindustri. Den framtida rollfördelningen mellan Nato och EU är inte precis glasklar, men de investeringar som krävs är i varje fall så bastanta att inte ens större europeiska länder kan hantera dem på egen hand.

”Small is beautiful”, hette en berömd bok av E.F. Schumacher från 1973. När EU:s nästa decennium nu diskuteras är stämningen en annan. Från allt fler håll efterfrågas ett EU som är starkt nog att driva en effektiv global politik och ta spjörn mot konkurrerande maktcentra.

När brexit dök upp förutspådde många en kedje-reaktion: land efter land skulle begära utträde ur unionen. Det blev precis tvärtom. Få kampanjer har så verkningsfullt stärkt uppslutningen kring EU, runtom i hela unionen. Man må vara mycket kritisk till institutionerna – och skeptikerna tog hem många mandat i det senaste EU-valet – men i grundfrågan om att stanna eller gå ur verkar inget land vilja följa briterne i spåren.

”Vem anade för 25 år sedan vilka utmaningar vi skulle möta idag?”

Att föreslagna höjningar av EU-avgiften ger svenska och andra beslutsfattare skrämshicka förvånar inte, men det skadar inte med ett lite längre och lite vidare perspektiv på unionens resursbehov. När imperierna växer och idyllerna rämnar behövs starka motkrafter. I botten ligger frågan om hur stor andel av våra offentliga utgifter som är mest effektiv att använda tillsammans med andra länder.

Vem anade för 25 år sedan vilka utmaningar vi skulle möta idag? Är det då rimligt att nivåfördelningen av våra offentliga utgifter förblir densamma som 1995?